

Onmacht en angst van een ernstige ziekte

THEATER Kreten en gefluister, van Toneelgroep Amsterdam. Gezien in de Stadsschouwburg 14/4/09. Aldaart/m 18/4. www.toneelgroepamsterdam.nl.

Als Agnes na een moeizame nacht wakker wordt, zit kots rond haar mond en ligt haar haar sliertig om haar smalle gezicht. Ze is stervend en lijdt hevige pijn. Ze wordt omringd door drie vrouwen, twee zussen, die hulpeloos toekijken, en een bedienende, die rustig en efficiënt de zieke verzorgt en bijstaat.

Kreten en gefluister is na *Scènes uit een huwelijk* de tweede film van Ingmar Bergman die regisseur Ivo van Hove voor het toneel bewerkte. Hij verplaatste het verhaal naar het heden en maakte van Agnes (getergd en krachtig gespeeld door Chris Nietvelt) een videokunstenares die haar stervensproces vastlegt op camera.

Het eerste deel van de voorstelling heeft nauwelijks tekst. In een klinisch, installatieachtig decor – videoapparatuur en medische installaties vloeien in elkaar over – zien we bedienende Anna (Karina Smulders) het ochtendritueel van Agnes uitvoeren: bed en kleren verschonen, een voorzichtig ontbijt. Zussen Karin en Maria (Renée Fokker en Halina Reijn) drementelen er hulpeloos doorheen. Pijnlijk scherp weet Van Hove de onmacht en angst die bij ernstige ziekte horen, te vatten, zonder dat het illustratief wordt.

Er heerst een sfeer van grote kunstmatigheid: een overdreven soundtrack van buitengeluiden met hondjes en vogels, video's van bloemen en zonlicht; alle natuur komt via luidspreker of beeldscherm. Het

contrasteert enorm met de strenge wit met grijze ruimte. Agnes doorbreekt de grauweheid door een wit vel met blauwe verf en haar eigen uitwerpselen te besmeuren in een hyperkinetische sterfscène. Een slingerende camera zwiept de projectie van Nietvelts getergde gezicht heen en weer over het langgerekte decor.

En daarna volgt nog een eindeloze, maar ongehoord mooie scène waarin Anna en een tweede vrouw het lichaam van Nietvelt schoonmaken en wassen, terwijl in nette pakken gestoken technici zakelijk het kille huis uitruimen en Fokker en Reijn nog steeds onbeholpen door het decor dolen.

Hierna kanteld de voorstelling. In een serie flashbacks leren we dat beide nog levende zussen vastzitten in een liefdeloos huwelijk (beetje clichématig verbeeld met twee mensen aan de hoofdeinden van een heel lange tafel), dat ze elkaar haten en geen intimiteit kunnen verdragen. Op de achtergrond werkt Nietvelt aan Agnes' kunstwerken, projecties van baarmoeders die engelenvleugels worden. De scènes geven reliëf en nieuwe invalshoeken voor het ogenschijnlijk herkenbare begin, maar het wordt ook ineens teksttoneel, terwijl het daarvoor juist de prettige kunstmatigheid van een performance had.

Kreten en gefluister speelt al een tijdje, maar voelde gisteravond toch als een première vanwege de plaats waar het stuk werd opgevoerd: de nieuwe zaal van de Amsterdamse Stadsschouwburg. Van Hove leidde de voorstelling kort in en vertelde hoe bijzonder het is ergens te spelen

waarvan je niet weet hoe het er voelt of klinkt. Welnu, de zaal voelt en klinkt prachtig (op een hopelijk nog te verhelpen brom in de airconditioning na) en heeft een groot gevoel van gezamenlijkheid. Bij deze voorstelling had je bijna het idee dat je je in een kerk bevond.

SIMON VAN DEN BERG

Scène uit *Kreten en gefluister*,

FOTO JAN VERSWEYVELD